

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԽԱՂԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ:

Շարունակական և վերջ:

Հասարակ խաղը շատ լաւ վարժմունք է նոյնպէս երեխայի խելքի համար: Խաղը իւր բազմառեսակ երեւոյթներով ստիպումէ մտածել և հնարել, բարդատել և զանազանել, հասկանալ և ըմբռնել, դատել և մակաբերել, — և շատ անգամ մեր մանուկների խաղի մէջ անհամեմատ աւելի յօժիք (տրամախոհութիւն) է լինում քան թէ մեր պաշտօնական քարոզիչների և ազատութեան ակոյեանների ուսած փրփած ծառերի մէջ: Խաղը քանի մի դէպքերի մէջ քաջութիւն է շարժում, միւս դէպքերի մէջ սովորեցնում նեղ ընդունելի անվնասութիւն պահպանել, զգոյշ շրջահայեաց, հանդիստ լինել, զարթեցնում փտահոլութիւն և զարգացնում հայեցողութեան արագութիւն: Այլ ինչ որ հասակաւորներին չէք կարողանայ շուտ հասկացնել հազարաւոր վտեմ ծառերով — ագնիւ և բաղդաւոր կեանքի էական հիմերը — խաղը անջնջելի պարզութեամբ տպաւորում մանուկների մէջ

Խաղից մանուկներն այն համոզումն են իւրացնում, որ մենք միակերպ մեզ հետ ձգտող մարդիկների ընկերակցութեամբ միայն կարողենք կեանքը, վայելել, որ մենք մեր ուրախութիւն և բաղդաւորութիւն ենք մեծացնում, եթէ մեր ընկերակիցների սրտերի մէջ ուրախութիւն ենք զարթեցնում, որ իւր ժամանակին և վայելուչ զիջողութիւնն միայն հնարա-

ւոր է անում համաձայնութիւնը — ամեն հասարակաց գործերի և ձեռնարկութիւնների այս հիմնական պայմանը, որ ընկերական, սէրով լցված միախումբ ներգործութիւնն միմիայն հասցնում նպատակին, և որ հազար դէպքերի մէջ սա է միմիայն միջոց տալիս նպատակին հասնելու: Այս շատ հասարակ, շատ ընդհանրացած, բայց մի և նոյն ժամանակ անսահման նշանաւոր և մեծ կանոնների են ուղղում անդադար մանուկն նորա խաղերը: Այլ եթէ այս կանոնները պարզ ծանաչելի չեն դառնում երեխայի համար, չեն թափանցում նորա համոզման մէջ և չեն հասունանում նորա հետ, սա ձեր յանցանք է, ձեր ծուլութեան և անհոգութեան գործ է:

Խաղը բոլոր ուսուցիչներից և դաստիարակներից ամենայնջոդն և ամենագերազանցն է: Խաղը ընծայ չէ, պատահական բան չէ, խաղը երեխայի գործ է, նորա առօրեայ աշխատանքն է: Խաղալով երեխան բնութեան օրէնքներին է հետեւում, իւր սուրբ իրաւունքից է շահվում, իւր ոյժերի զարգացման պայմաններից մինն է կատարում: Ամեն բանից առաջ և ամեն բանից աւելի երեխան պիտի խաղայ, երեխան: Բայց երեխայ, ասելով ի՞նչ պիտի հասկանանք տարիների կողմից: Մինչև որ ժամանակն շարունակվում է այն հասակը, որի աշխատութիւնն խաղ է: Պատասխանումեմ, որքան կարելի է աւելի երկար ժամանակ շարունակելու է այս հասակը: Այլ դուք կկարողանաք թողնել, որ երեխան երեխայ լինի մինչև տասն վեց տասն եօթ տարեկան հասակը, — երանի ձեզ, երանի

ձեր երեխային: Վուք հանգիստ եղէք, մանկական սէրը դէպի խաղը կիմանայ իւր համար վայելուչ սահմաններ և պատշաճաւոր արտայայտութիւն գտնել: Խաղին ուրիշ պարագմունք կմիանան, խաղերը ուրիշ ձևեր կստանան. զննական խաղալու, հասարակ վազվզելու փոխանակ կսկսեն կրիկետ խաղալ, բայց չի փոխվի խաղի այն զօրութիւնը, որ կրթող է խելքի և սրտի:

Եւ եթէ խաղը արդարեւ, ինչպէս ասացի, առօրեայ աշխատանքն է. և ոչ թէ ժամանակի զուր կորուստ (ինչպէս սովորաբար լինումէ) ուստի խաղը երեխայի ոյժերին համապատասխան աշխատանքն է պիտի լինի: Իսկ իւրաքանչիւր աշխատութեան հետեանքը որ և իցէ օգտաւետութիւն, մարդին պիտանի որ և իցէ գործ պիտի լինի: Մանկական աշխատութիւնը մի և նոյն է: Բայց զնաակ խաղալը կամ աննպատակ վազելը կարող է արդեօք որ և իցէ օգտաւետութիւն համարվի: Որքա միայն մարդուն մկանուններ կամ բազուկներ, Ուրեմն սա աշխատութիւն չէ, այլ մկանունների մարդուն:

Եթէ մենք կամենումենք—իսկ կամենալ այս մենք այն պարտաւորենք—որ մանուկների խաղը նոցա աշխատանքն է լինել. մանկական գործունէութիւնը անշուշտ ուղղելու ենք օգտաւետութեան հետեւանքին, Այն ըուպից, երբ երեխան սկսումէ իւր միտքը բառերով յայտնել, նա արդէն պիտի աշխատէ,—և աշխատէ այս բառի բուն նշանակութեամբ: Թոյլ տուէք նոքան կատարել այն ինչին որ ոյժն է հասնել: Աորա աշխատութիւնը այնպէս

ձևակերպեցէք, որ երեխան աշխատելով զարգացնէր բոլոր իւր ընդունակութիւնները: Բայց թող նորա իւրաքանչիւր աշխատութիւնը վերջանայ օգտաւետ գործով որ օգտաւետ լինէր իւրան կամ իւրան շրջապատողներին, ինչպէս վերեւ ասվեցաւ: Ահա կրթութեան առաւել ամաստուն եղանակը: Սա դժուար է և մենք սովոր չենք այս եղանակին. բայց «ա» և «Բ»-այն «ա» է կարևոր: Եւ այս եղանակը այնքան շատ դժուար ևս չէ: Վշխուորն սորա սկիզբներ սեպհականացնելն է: Իսկ գործնապէս իրագործելու հնարագիտութիւնը քիչ թէ շատ իւրաքանչիւր ցանկացողը կունենայ: Աւերջապէս նոյն ինքն դժուարութիւնը իւր գեղեցկութիւններ ունի, այն մեծամեծ հետեւանքներն աչքի առաջ ունենալով, որոց կարող է հասցնել այս եղանակը:

Իսրայէլի Հարրապպէի Ստեփանէ:

ՀԱՅՈՑ ԼԵՂՈՒԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՏԵԱԿԱՆ
ՆԵՄԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ:
(Ծարանակ-Էջ 1):

Ինչպէս և լինի՝ Հայոց պատմաց կարևորութիւնը հին ժամանակի նկատմամբ քոնէ անժխտելի է նոցա այն արժանաւորութիւնը, որ նոքա իրենց պատմելի իրողութեանց և պատահարաց մէջ աւելի խիստ և մեծ զգուշութեամբ ընտրողութիւն են արել, նշանաւոր կարևորութիւն չունեցող շատ քիչ գործեր են յառաջադրում, և իրենց հեղինակութեանց ու գրուածոց ոճի ուղղութեան և մշակման աւելի ջանադիր են եղեր քան